

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 23

- E. Lovinescu* Critica și Literatura (V)
Victor Eftimiu Zăpezile
Camil Baltazar Tristeții de fizic
Hortensia Papadat-Bengescu Stigmatul
I. Valerian Liniște
F. Aderca Erori fecunde
Alexandru Bilclurescu Balul
- Cronica Dramatică: F. ADERCA. — *Teatrul Regina Maria:*
Strigoii.
- Cronica Artistică: VICTOR ION POPA: *N. Delavrancea-Dona,*
Olga Greceanu și *Nina Arbore.*
- Insemnări Literare.

23

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.-

„ / „ „ 60.-

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Cămpineanu, 40.

A APARUT No. 2

din

MAGAZINUL LITERAR

CITIȚI-MĂ

CU URMĂTORUL SUMAR:

Scoala Regilor	de JULES LEMĂITRE
Pe Povârniș	ION SLAVICI
Jucării	ION PILAT
Orăciunul Sf-tului copil Feodor	G. GALACTION
Noaptea	CLAUDIA MILIAN
Biserica Sfinților fără de nume	VICTOR EFTIMIU
Minciuna	ALFRED MOSOIU
Moartea Salomeei	GUILLAUME APOLLINAIRE
Steluța	F. ADERCA
Mînuștea Sf-tului Anton	MAURICE MAETERLINCK
Operta	A. BRĂTĂȘANU
Vignete	TEODORESCU SION

PREȚUL 10 LEI

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR, E. LOVINESCU

CRITICA ȘI LITERATURA

V

Imaginea la d. Lucian Blaga este deci cochilia organică a unei stări cinestezice; ori câtă precădere ar avea, și prin noutate și prin arta cu care e pusă în valoare, nu maschează cu totul existența elementului generator al sufletescului. Redus în calitate și umbrit de splendoarea expresiei figurate, lirismul trăește totuși în vizuina lui mai viu decât în cealaltă formă a modernismului, pe care am putea-o numi poezia notației. Cu toate inegalitățile ritmice posibile, cu afectare de prozaism, cu discursivitate voluntară, această formă există de câteva decenii în literatura franceză. La noi, a introdus-o poate d. Adrian Maniu; au localizat-o apoi cu succes inegal alți câțiva tineri poeți, și o întrebunțează astăzi, dominând-o de multe ori cu virtuozitate, și numai arareori lăsându-se dominat de ea, d. Camil Petrescu, scriitorul cel mai reprezentativ pentru specia acestei literaturi.

Dintre toate formele citate până acum — intelectualizarea emoției fie în esență, fie prin mijloacele ei de expresie simbolică, sau sensualismul figurat al poeziei d-lui Blaga — poezia de notație realistă marchează la unii poeți și mai vizibil procesul de disoluțiune a lirismului. Emoția nu se intelectualizează, nici nu se degradează la senzație ci se anihilează cu totul; imaginea nu mai e cochilia materială a unui sentiment ci un mod figurat de a exprima tot o realitate. Poezia devine astfel o succesiune de însemnări, uneori juste și interesante prin noutate, alteori banale; uneori convergente pentru a ne da un tablou sau o impresie, alteori numai juxtapuse sau divergente — și în orice caz lipsite de elementul animator al emoțiunii. Pentru exemplificare vom cita următoarea poezie publicată în „Gândirea“:

IOANA

*In curtea de culoarea mării râde o fată slută
și vântul îi prinde rochia 'n scafeți și rucută ;
aerul e sărat și foarte vechi gardul pe unde
câte o vită de var murdar pătrunde.*

*Biserica : plină de bălărie
și de somnul bufnițelor târzii
cu ochii solzi de zale
deschiși în visul de zi ; și târcoale
de lilieci, pocale înverse,
peste mormintele șterse,
duc putrede umbre întinse
printre făclile stinse.*

*Fata care nu știe citi,
fata cu rochia murdară,
plânge pe mormintele pustii
chiamă păsări galbene din vară.*

*Fată cu ochii cum sânt vopsite șopârlele,
scoală-te depe lezezi,
du-te unde curg gârlele
viața să-ți lezezi.*

*Ziua te latră câinii
și te rup coplii ;
și te-ascunzi când seara vine
și te prind oamenii 'n spini,
și-ți dau cioburl cu lumini,
și se duc și râd de tine.*

Poezia nu ne interesează prin lipsurile ei vizibile: alăturare de notații disparate (*aerul e sărat... și foarte vechi gardul*), improprietatea expresiei (*pocale înverse*, în loc, probabil, de *înțoarse*), insuficiența caracterizării (*fata care nu știe citi*, —determinare vagă); nu ne interesează deci prin lipsa de realizare ci prin intenție. În fața imensei suferinți umane, participarea poetului se reduce la :

*du-te unde curg gârlele
viața să-ți lezezi*

ceia ce ne arată nulitatea lui emotivă. Ne mai fiind pusă în serviciul unui sentiment, notația se valorifică prin sine.

Lirismul e irexistent ; poezia însăși își pierde caracterul său sintetic pentru a deveni analitică.

* * *

Notăția viguroasă și caracteristică nu are totuși nimic antipoetic în sine ; numai abuzul și suprapunerea ei fără cimentul emoțiunii duce la disolvarea poeziei în proză, de care nu se diferențiază decât prin anumite dispoziții tehnice. Intrebuințarea elementelor materiale în poezie, intră, dimpotrivă, în procesul firesc al lirismului spre obiectivare. Expresia indirectă, și deci simbolică, e una din formele, pe care o va impune rafinarea gustului nostru ; materializarea sentimentelor prin elemente pur concrete va fi reclamată și mai imperios de pozitivarea spiritelor. E- necesar însă ca notațiile să fie expresia unei emoții. Numai prin această calitate esențială poeziile d-lui Camil Petrescu, atât de plastice întotdeauna, devin și emotive. Valoarea *Primăvarei* nu stă în expresivitatea notației, în incisivul tablou al soldatului ce-și coase haina nepăsător de moarte dinaintea tranșeelor înamice, ci în emoțiunea poetului în fața soarelui generos ce împacă sufletele vrăjmașe prin simpla acțiune a razelor lui : tabloul nu e decât expresia materială a unui sentiment. Tot așa valoarea *Măinii* nu stă în plasticitatea descrierii, ci în emoția poetului care în mâna soldatului simte, ducându-l, însăși mâna destinului :

*Spre ce inexplicabilă osândă ?
Pe poalea, grea de ură neagră
Dintre două lumi la pândă.*

Definirea poeziei prin „cunoașterea plastică“ trebuie să includă deci, indispensabil, elementul generator al emoțiunii.

E. LOVINESCU.

ZĂPEZILE...

*Zăpezile din jurul casei tale
S'au reînors, și-odată cu zăpada
Un suflet alb și nou a renăscut în mi e...*

*Mii și mii de roze albe, spuiberate
Subt pașii noștri vor visa o nouă înflorire,
In ochi vom aduna cereasca bucurie albă
Străpunsă ici și colo de lumini portocaii,
Ferestre ce se-aprind ca 'ntr'un pastel naiv
Dintr'o poveste de Crăciun de Dickens.*

*Mi-e sufletul în iarna asta plin de vremii uitate...
Ca 'ntr'un album, în mine însuni răsfoiesc
Peisagii de demult, cu circuri și cu lampionare,
Idile de mansardă, înt'e pictori și modé e,
Băeți sărăci uitându-se cu jind ia o vitrină,
Un domn bătrân ce le 'nplănește 'n taină ruga
Și-și șterge-o lacrimă la amintirea unui sru purănt,
Imagini vii de bunătate omenească
Sporesc în mine generos și calm,
Mari sacrificii pe o navă ce se'neacă,
Exploratori mâncați de urși la Polul Nord,
Barbara Ubrik, Genoveva de Brabant
Și micul Savoyard „ce 'noare în Cuore”
Și tot ce-i fantezie, bunătate, înălțare
Surăde 'n mine 'n iarna plină de zăpezi imaculate.*

Di-accia te iubesc alăta'n iarna asta, poate...

*Di-acea vreau să vii și pe zăpadă
Cătcând ușor, cu inima 'nălțată,
Să-mi spovedesc păcatele trecute
Să-ți spun de toate sufletele înșelate,
Pe care le-am mințit și le-am făcut să plângă,
Să-ți spun de răul tot ce l-am făcut în lume
Și tu să-mi spui că poate n'a fost vina mea...
Îți bat la geam să vii. Ne-or pune fulgi moi
Săruturi reci pe sufletele amândouă:
Ca mâine, albele zăpezi vor fi noroi
Și tu vei fi în viața mea o vină nouă...*

VICTOR EFTIMIU

LINIȘTE

Se lasă seara calmă și e ger...
 În odăea mea închis ca 'ntr'o celulă,
 Mi-am ucis ceasornicul de fier,
 Ce-mi socotea în fiecare clipă viața
 Ca un avar ne 'nduplecat...
 Și-acum, încremenit ca într'un bloc,
 Simt c'am oprit timpul pe loc...

Am obosit purtând mereu pe umeri
 Imensul vas umplut de gânduri... —
 Din neantul fumuriu,
 Tăcerea m'a înmormântat de viu.,
 Iar sângele îmi pare o cascadă uriașă
 Ce-mi hăue cu sgomot grav
 Ca'n craniul unui om bolnav...

Noaptea a urnit zăvoare grele
 Și prin ferestă întunericul a năvălit în casa
 Înfrățindu-se în taină cu tăcerea
 Într'o păclă deasă...

Cineva din mine
 S'a strecurat pe ușă-afară
 Și-am rămas ușor,
 Ca fumul unei jertfe ce se urcă lin
 În aerul de seară ..

Pământul a clipit încet și somnoros,
 Din ochi mărunți de foc,
 Apoi mi-a adormit pe brațe, lenevos.

De sus,
 S'a 'mprăștiat un somn atât de greu,
 Că, obosit de munca zilei,
 În mine a venit să doarmă însuși Dumnezeu.

I. VALERIAN.

STIGMATUL

Era urât birtul!... Îi spusese și lui. Îi explicase și dovediseră că îl cunoștea foarte bine. Asta o bucurase.

Mănecase acolo altădată — de mult. Acel necunoscut al trecutului care o emoționa și neliniștea totdeauna, dar mai ales îi era scump fiindcă era drumul pe care umblase spre ea.

El spunea că birtul acela nu e urât! — Asta o descumpănea. Trebuia să nu mai vadă cum vedea, nici să creadă cum credea. Trebuia să vadă și să creadă cu ochii și cu voia lui. Nu doar că nu se răscula uneori — dar o învingea în totdeauna. Avea în ea puterile care îl făceau pe el învingător; și pe cele rebele care ar fi făcut-o victorioasă știa că le poartă dar nu le dorea. Se născuse ca să i se supună și era fericită.

Se vede că deatunci se schimbase. Pe vremea când mergea el acolo era desigur frumos și bine...nu numai decât din prezența lui... firește că și din asta.. Mici gingași ascunse ale sufletului de femei, argumente care totuși nu sunt argumente. Birtul era urât.

Ea mânca acolo fiindcă era aproape de biroul unde avea de lucru. Asta îi scutea timp, drum și atâtea alte întârzieri. Mai era apoi și faptul că nu era mult frecventat. Subt ochii a zece de consumatori bine instalați, printre mesele prinse toate, subt privirea obraznică a cheimerilor peste care planează ochiul grav și autoritar al patronului, intrarea în birturile aglomerate era un moment greu de trecut, și *Mini* — o chema absurd Alamina — era ca o vrable care izbește încoace și încolo, orbită de încăpere și zăpăcită de oameni. Afară pe stradă era alt-ceva. Sălta pe pietre printre trecători, ca o vrable și în sus unde era înalt și liber își lua sbor gândul sglobiu. Se gândea la el — și trecătorii se uitau uneori după ea simpatic. — *Mini* a ta place la oameni — își zicea și îi părea bine.

Totuși birturile pline de consumatori erau mai atrăgătoare și dacă *Mini* nu ar fi fost o vrable rătăcită, i-ar fi plăcut. Atâtea chipuri felurite de oameni!... fiecare cu mutra lui așa de caraghioasă demulteori.

Când te uiți pedeeasupra și fără nici o legătură a gândului: ochii, nasul, figura asta omenească la care se reduce pentru noi oamenii tot interesul, e așa de comică și de rău făcută. Un album cu desenhuri stângace, copilărești, printre care apare rar linia de maestru.

Trebuind să vie în birtul urât, *Mini* își făcea din asta o ocupație, o diversivune: *Dece oare era urât?* Pereții uleiați erau gălbui, puțin aburiți de fum — dar și alurea erau cenuși și fum era destul. Avea un mic chenar ca pretutindeni, afară de puținele săli decorate artistic, geamurile erau mari și întregi, fără strălucire, e drept — aproape opace; din stradă nici nu se vedea înăuntru deslușit. Parchetul era vechiu și ușle țineau în loc. Mesele ca pretutindeni și destul de curățate; comptuarul tuturor bunătați-

lor ce e drept modest, dai bucatele nu se deosebeau de cele servite pretutindeni.

...*Casa era de vînd!* Dovedise. *Mini* își amintea cum casele vechi au vîrstă cași bătrîni; de geaba le repari cît de bine, uzura glăsuște nu știi cum și de unde. Casa, ce e drept, încă țearpână cu două etaje, în plin centru al orașului viu, era foarte veche.

Dar în oase vechi adesea cîripește un oulb nou. *Asta era pe semne cauza!* Locuitorii sunt înima casel. Aprind în ea lumina vieții sau o sting. Pe vremea lui trebuie să fi fost acolo alt birtaș și caracterul aceluia condiționa ospitalitatea localului.

.. Patronul de acum era înalt și îndoit, desnodat din toate încheaturile care bîlăbăneau moale. Era palid, rachitic, fără un pic de viață în față, cu ochelarii albaștri pe ochii borborosați; cu mâini lungi și care nu-și găseau locul, cu picioare pe care le țara îndoșă se mulau din genunchi și cam șoldiu, sîracul!

Ținea adesea un șervet ghemuit în mîna ca un simplu chelner. N'avea nici o prestață de stăpîn. Credeal că e „șalul” cu creionul vecinic după urechea desvoltată ca o ciupercă. Vorbea puțin, în surdina și cu falset.

Foarte îndatoritor și foarte trist. Un model aparte de patron. Pe semne nu-l prospera înțrinderea. În adevăr, în orice zi și la orice oră era cam gol: zece mese cel mult în sala mare și trei patru în cea mică. *Asta era media.* Și ce ollenți!

Amestecul deacum și de pretutindeni nu mai putea mira, dar aol nu era amestec, era selecție: numai oameni nespălați, vulgari. Uneori chiar căciulați, cu gheba de drum blănită — era iarnă, — o iarnă molatecă ca o toamnă.

Erau și alții: funcționari, agenți-comerolali, studenți și burgezi cu familia: tata, mama, tanti și doi copii, dar cam de jos și cu același caracteristică: nici hos, nici banii. Ored și eu, una fără alta? Adică se întâmplă. *Mini* rădea.

Pe toți îi simțea greu în lături, în spate, cașcum ar fi imbulzit-o la un ciro prost, deși era locul larg. Când întra ea, din fund de unde stau lipiți de perete ca muștele, se rostogoleau toți chelnerii. Chelnerii aveau sacouri negre ca pretutindeni, afară de smokingul marilor redute, dar și ei aveau ceva mucegăios ca tot restul.

Pe *Mini* o servea o domnișoară. O femeie slabă, cam sbăroită cu părul negru cam verde, și care l se adresa franțuzește. Era se vede interpreta localului la cazuri excepționale.

Erau și mese cu clienți scunzi, rotunzi, mai înstăriți și câte o damă uneori cu multe blănuri, cu multe *crosses*, singură, plătind modest din sacul luxos de argint unde își lunea înielele depe degete. Cine știe ce moment de criză!

Dar onoarea birtului era *Mini*. La intrarea ei patronul oscila capul cașă o salute, apoi îl clătina spre personal. Avea palton nou, elegant, asta era misterul. Ea îl scotea repede ca să nu atragă evaluarea admirativă a asistenței. Pededesupt, rochița era simplă, rochia de birou. Se simțea mai bine așa. E admirație și admirație.

Sunt armonii admirative și dezarmonii. Sărăcăloșii ăștia îi deochiau paltonul. Uimirea celor nepricopsiți nu e plăcută. Cobășe,

La masă, *Mini* se uita drept înaintea ei. Nu se întorcea, fiindcă știa că nu ar putea vedea nimic care să-i mulțumească ochiul. Ce? Etajera anemică a bunătăților, unde sta patronul, cam șoldat și ea, intrarea îndolenică și cavernoasă spre bucătărie și clienții? Tot lucruri care nu dau apetit în viață. Nu era panorama peștriță cu figurile care punctau vesel, desenul lor des pe fundul sgomotos al celorlalte birturi. În sala mare cu plafon prea înalt pentru un etaj normal, oamenii stau presărați și umbroși.

Fumul se uroa în tavanul mohorât unde se îngropa în cele patru bas-reliefuri și jos rămânea o lumină murdară, filtrată prin gelatina prăfuită a geamurilor. Trist loc!

E urât! Nasul lui *Mini* schiță o strămbătură timidă deși el nu era acolo ca să o vadă. Îi veni să râdă — pentru că își adusesese aminte de el! Apoi își reluă demnitatea.

Urât! Azi mai ales. Mai umbros și mai jalnic. Afară era o moină deasă care îmbroddea aerul prins între străzi, dar nu era o ceață umedă, dimpotrivă avea ceva sec ca și hambarul birtului, pe jos terciula restul zăpezii și asudatul canalurilor, cu toate că nu ninsese de mult, nici nu plouase.

Urât! El numai fusese acolo de mult. Se încopățâna și iar vroia să-i explice de ce e urât:

O sală mare — îi spunea — altfel destul de curată și în centru într-o clădire mare și veche. Știa el doar.

Ciudat era că strada asta paralelă cu vâna bogată a bulevardului cel mare, despărțită de el numai printr'un perete de case, ea însăși sprintenă, vioasă, între două piețe și două instituții, aci pe o porțiune mică în dreptul birtului, se posomora deodată, cu o biserică ruinată, uricioasă ca o buhă, cu două locuri virane cu gardul lor dubios, cu trei case vechi pe partea opusă. Una din case era aceea cu birtul. De ce era urât?... dece... dece...

Din conacul gândului, pe moșia lui întinsă, chema să-i ție tovarășe, tocmai acel pierde-vară botezat: „Dece“? și îi răspundea nerozii mărunte, pe care ea le refuza și cărora căuta să le opule alți oaspeți mai destoinici ai județului.

Uneori *Mini* privea câteva zile în șir aceeași clienți. Deprinsese așa caracterul irascibil și infumurat al unui omis voiajor. Un sgomotos, care făcea cu ochiul la toată lumea-din pricina unui tic nervos. Se învârtea ca o rozetă a vânturilor, pentru a sfârși la distanță spiritul cavintelor, de care era încântat ca un ambulant de tava lui cu bibelouri de tînichea.

Mai observase niște clienți șoptitori, vecinic ocupați de gazete scrise cu litere slavone. Consumau cele mai scumpe mâncări și vinuri. Patronul după inspecția lui politicoasă care îi legăna ca pe un palmier veșted, în dreptul flecărelor mese ocupate, se oprea la ei mai îndelung, în șoptire comună și plină de mare interes.

Păreau toți nemulțumiți și conspirau — își închipuia *Mini*. —

Orânduise ea că sunt Români Macedoneni fiindcă Patronul aducea limba pețito asupra unora consoane sau o țara pe unele silabe.

Conspiratori inofensivi, de altfel, încălziți parcă de zădărnicia re-unul ideal național, nu de neastâmpărul vreunei fapte negre.

Dar azi la o masă drept în fața ei, erau doi: un bărbat și o femeie. El, înalt cu cisme mari țintuite, cu o vestă de piele cam sleioasă cu guler de blană de oale cenușie, cu o bonetă de piele țigheletă, îmblănită, cu pantaloni de catifea cafenie în costițe — acel — „*velours de chasse*”. O ținută de uvrier, de contramaistru mai mult, oași toată înfățișarea.

Avea o față osoasă cu maxile prelungi, oare se angrenau și manevrau vizibil sub pielea uscată, tăbăcită. Un chip fără îndoială străin, slovac, nemțesc, între amândouă, deamândouă, probabil depeacolo de prin nordul împănate al Austriei. Două mustăți de toboșar, lungi de tot, până la gât, jucau pe gulerul de pichet, întors, care apărea în deschizătura hainei, complectând un veston din aceeași catifea cu pantalonii. Părul roșu-gălbui, se rărea, îl purta cu fire lungi.

Ovalul ținut al capului era plin de noduri: în umerii o-brazului, în fâclele înguste, înapoi urechilor, craniul era cuculat și proeminenta gâtului, acel măr al lui Adam, țâșnea în spărtura gulerniului. Avea brațe lungi, trunchioase și mâini vânoase ou degete spatulate.

Contra maistru în vre-o uzină unde pulberea metalică se depunea și îi pusese pe pielea coaja aceea rugină.

Urlicios om! Vorbea o limbă streină, guturală, tot amestec de slavon și teutonic. Subt mustățile acelea de caporal, cu fire lungi și rare, gura apărea bine, deschisă pe dinții galbeni, enorm de lungi și crestată de un semn adânc care se complecta când închidea buzele. De subt nas până'n bărbie, o brazdă cicatrizată. Era însemnat.

Așezați deacurmezișul privirei ei, îi vedea bine pe amândoi și duplicatul lor în oglindă.

În fața lui sta o femeie, o față puțintică, slăbănogă, tânără dar fără pic de tinerețe. Era îmbrăcată cu un „*tailleur*” prost bleu-marine, pe cap un „*canotier*” de catifea uzată, la piept avea o broșă mare de strass și o baeră de fulgi „*marron*” desfrizați, ca o codiță de câine plouat, o strângea de gât cu pretenții de „*boa*”. simptom de cochetărie oași broșa. Fata lui!

El avea vre-o cincizeci de ani cloiănoși dar bine conservați. Ea era foarte tânără. Se cunoștea tocmai după aerul bătrănicios. Copii deaceia fără vârstă cărora lesne le-o poți da: 18—20 de ani să îi avut. Urâtă, slăioasă, parcă era o găină golașă; tot așa lungulată la față, galbenă, fără de soare în firea ei, cu părul în vițe castanii lei colo roșaticice, păr rar de copil limfatice care nu luase untură de pește la timp.

Ce înocet servea azi Domnișoara. *Mini* avea un timp așa de

lung, casă-i examineze. Fata se apleca ca un manechin de lemn spre fie-ce vorbă a celuilalt, cu grijă și chiar cu frică.

Cred și eu! și lui *Mini* îi era frică... Dece?... Iar dece? Nu putea spune dece. Așa!

Era fata lui. Omul îi arătase ceva și se întorsese cu față plină spre *Mini*. Avea semnul! La fel! Pe dinții lungăreți tăietura se despărțea în două și iar se unea dela nas la bărbie, în același loc al acelorași buze. Ochii aveau aceeași privire cenușie stinsă.

Așa dar era un semn din naștere!... Ciudate sunt semnele din naștere. Neșterse... Neînțelese!

N'avea mamă! Erau singuri... Murise de mult, demult de tot, deoând era mică, oflilitura asta de copilă... Dumnezeu s'o erte!... Mai bine ar fi fost să trăiască. Numele sunt mai folositoare să crească copiii decât să-i nască.

Mini găsea poate că viața e ceva rău? Nu! Cum să fie viața ceva rău când îl avea pe el! Dar ce zi urâtă! Nici neagră nici albă, nici udă nici uscată!... Știa acum cu ce seamănă una. Cu o gură de tunel. Acolo la intrare, ars, cojit, uscat, dosnic, fără aer. *Mini* n'avea destul aer! Unde era aerul! Afară nu era azi aer!.

.. Pe față o crescuse el, lunganul nodoros!... Ea gătea de mică bucatele. El venea dela lucru... Avea unde-va o odale, tot ca o gură de tunel, sau un coridor de mină, un gang unde-va între sol și beofuri, cu jumătate de geam la talpa străzei. Așa primise lumina fata aceia, pe un ochlu stins dela podeaua pământului în jos... Dumineca venea beat... nu beat cum sunt românii noștri. Teapăn pe picioare cași acum, cu vorba lurgă crestată de dinții lungi, cu ochii cenușii mai stinși, cu vinele roșii pe tâmpile, aprinse parcă de cuptorul uzinei... Bea desigur ceva spirtoș. . spirit chiar... vitriol... cine știe? și nu-și pierdea șirul vorbelor, care leșeau greoate ca ursul, din caverna tăbăcită a gâtului.

Ținea o pipă în jungă în colțul gurei, agățată acolo printr'o tainică mișcare de captație, un spasm al buzel, care o susținea în echilibru permanent, chiar când vorbea, când mânoa?... Asta nu știa bine *Mini*, nu observase...

Acum beau amândoi bere din pahare colosale, un fel de buzoaie în miniatură, De unde oare așa pahare în zestrea redusă a localului? Poate Patronul cel lingav, fusese berar în Macedonia.

Așa da! În sfârșit Domnișoara venise cu comanda. Fiindcă *Mini* mânca lucruri „sigure” aceleleași. Își avea astfel originalitatea, menu-ul ei special, cu îngrijirile speciale ale Domnișoare care îi arăta o mare deferență. Sosise omleta presărată generos cu cașoaval, apoi urma omleta cu dulceață, care cerea alt timp lung. Iar pauză!

— *Mini* mănâncă numai „omlette” — îi spunea lui în gând cu oarecare alintare. Iar îi venea să râdă fiindcă își adusese aminte de amicul ei.

— Când râzi singur? Da! Amorul e prost și nebun! Ca să nu râdă își mușca degetul. Ce poză? Ea care avea pretențiile la oare-

care prestanță. Se uită în oglindă ca să-și caute o expresie cuvîncioasă.

În oglindă contra malstrul rânjea. — *Mimi* se posomorî Dece să rădă însematul ăla? Plînsul putea fi al tuturilor, dar rîsul! Nu trebuia.

Ce groaznic era cînd rîdea! Gîlca ceea se mișca în pîrghia gîtului și făclile se întindeau lungi, și dinții lungi se dedeau la om și mustățile planau pelători în jos și semnul se adăncea.

Fata lui rîdea la fel, mai delicat, tot lunguleț, cu semnul acela geamăn.

Poate îi era frate? Frate mai mare!.. Să-i fi știut Diavolul' Diavolul neamului lor străin.

— Acum se apleca galant spre ea, îi vorbea ceva plăcut, în limba și legea lor strămbă; îi puneă încet pe broșă un deget lung ca un cărlig cu care ar fi spînzurat-o și ea surădea cuvîntelor, un surăs fricos, pecînd ochii cereau un fel de ajutor vag, o apărare necutezată. Era o spalmă care nu se desăvârșea, se o-prea singură pe ea, amățită, plutea numai în vîlul rătăcit depe ochii cenușii.

Altfel toată făptura ei vestejită se apleca cu grijă, repetînd orice mișcare a celuiălalt, cașicum o sîrmă legată pe sub masă o trîgea spre tovarășul ei sinistru. Dar sub masă nu era nimic.

Fata vorbea puțin de tot, probabil numai afirmații, un fel de ison, la tot ce-i spunea cu locvacitate omul însemnat.

Odată se roși brusc. Subt pielea galbenă fără nici o estompare, pânza de sânge năvăli ca o rușine. În privire apăru spaima, apoi se schimbă chiar în rușine, o rușine îngrijorată, pînditoare, ca un vînat hătuit, apoi rușinea dispăru, și privirea arătă o mulțumire copilăroasă și cupidă.

Poate era vorba de cercel la fel cu cu broșa de pietre stilitoare.

Era frig în hanul ăsta! — Dă-mi haina! — spune *Mini* cam brusc de lângă ea țășni unul din acei piccolo, și i o puse pe umeri.

...Era nevasta lui pe semne, sau femeea cu care trăia. Vre-o lucrătoare sarbădă adunată dintr'un colț umed al fabricii. Omul era vîdit galant. Galant cum sunt urșii, fără să-și piardă bruscheța despotică. Era galant cum e bărbatul la zile mari cu aceea care-i slujește la tot...

Căptușala viorle a hainei lui *Mini* scîlpea în oglindă. De asta nu-i plăcea ei paltonul. Culoarea asta seara, în hallurile elegante, incendiate de floarea strălucitoare a becurilor electrice s'ar îi măgult așa frumos. Dar aici?

Fata se întoarse spre ea, cu o zare de cupiditate în ochi, aceeași care compunea cu o evidentă fără dovezi, toată atitudinea ei doșnică, ca o crimă ermetică pîndită de blestem.

În mișcarea asta *Mini* văzu iar clar, săgetător, lancea stigmatului geamăn.

Atunci nu se mai gîndi la el, decăt fără voie, și tot fără voie îi privi, cu o silnicie și cu o stăruință de care nu se putea libera. O obsedau întreit, în fața ochilor, în oglindă, în conștiință.

a flecăruia și pe acel singur locșor al cărnei împreunate, împăn-zii din fire vii, se cernea lin, dulce, toată simțirea refugiată din făpturile noastre anesteziate.

Vorbe în noi o viață lungă, blândă, de cuvinte nerostite — o întrebare încinată cu răspunsul ei.

Nici muzica când se desprinde de strunele subțiri și plutește nu are svonul ăsta desmierdător.

Urcată din peșteri, simțirea strabătuse până la petala străvezie a substanței și țipătul, năvala ei toată, asvârlite în tulpă-nul transparent, în loc să spargă poșghița obrajilor, sau să se scurgă îndărăt spre t-nebre, se dilua și în fina permeabilitate a pleiiței satinată, simțirea încăpea toată, făptura tot!...

....Și asta era... și minte!... În umbra diafană cași o lumină a unei nopți... deasupra pe pământ. Alte umbre mai adânci îngă-lmau boschete și suflul balsămat, arăta în jur grădini. Aerul era infinit... Erau parcurile lumii, eram deasupra pe coșul lutului, dar eram mai sus până spre urzeala cerului abia stelat cu un palpit de lioărire.

...Adu obrazul lângă al meu, împreunate printr'o minune pentru o minune... cași atunci... să fie o pace, o pace, un dulce, o legănare, o fericiire, o iubire înafară de cuprinsul vorbelor, înafară de cuprinsul simțirilor.

Eu cred că tu și eu, aveam și noi un semn, un semn la fel — care arăta destinelor noastre, drumul pățimăș adânc săpat, pe care să venim unul spre altul.

Un semn care se ștergea pe măsură ce ne apropiam, — un semn care numai exista la suprafață când l'am văzut și ne-am recunoscut unul pe altul.

Din letargia fermecată, *Mini* se deșteaptă alurită, și văzu pe Domnișoara Cleanți laș aplecată spre ea; era poate acolo demult și îi surădea îndatoritor și îngrijorat. O întrebă șoptit: „Nu mai iați nimic?“

— Eu... Eu... îi surăse *Mini* extatic — el venise și desoăntase blestemul — Eu ' am să mai vreau compot! — și glasul sălta pe flaut și picoline în virtul întunecos. Cel câți-va clienți se întoarseră și dela masa din față o studentă îi zâmbi simpatic. Ple-rise din fața ochilor Stigmatul.

În virtul Domnișoarei Cleanți nu era niciodată orchestră, de aceea ecourile nedeprinse dăntuiau arpeggiul voios al voci și pe pașii de Silfidă a ultimelor sunete răsfrate, Domnișoara Cleanți surăzătoare servi compotul.

HORTENSIA PAPADAI-BENGESCU.

TRISTEȚI DE FTIZIC

Vecinule de pat,
In astă seară să faci lampa mai mică,
Și când va fi de-abinelea înopțat

Îți va spune glasul meu de-a 'ntreg
Tot ce în nopți de chin încetoșate
Te-au lăsat să bănuie
Cuvinte frânte de jale și prîntre dinți sdrumicate.

Eu văd, prietene, că ești de pe-acum trist
Și la masă ai stat cu ochii plecați,
Incât sora Ioana, cea rea,
A spus să ne mute că suntem certați...

Ci în noaptea asta vom sta de veghe
Cu paturile mai mult alăturate,
Și ca să ne simțim mai bine
Vom împleti mînile în chip de frățînatate.

Și cu cât vorbele vor fi de tristeți mai îngeruite
Cu-atât mîinile s'or prinde mai în căldură.
Și așa de frățesc le vom strînge
Că sufletele amîndurora vor pluti, sincere, pe gură...

Și dacă va fi prea dureros spusă povestea-mi,
Iar noi ca un singur trup, sub plăpămi ne vom strînge,
Va fi așa de mult noapte, și în noi așa de multă
[tristețe
Că lampa se va stinge...

CONTRIBUȚII CRITICE**ERORI FECUNDE**

Am fi voit să scriu în loc de titlu numele cărții d-lui B. Fundolanu. Dar am renunțat ca să nu fim siliți dela început a dovedi autorului că „Imagini și Cărți din Franța” (Ed. Soceo, 1922, lei 14) e un titlu fals, când toată lucrarea e doar o adunare de celace vom numi *imagini fundoene* — extrem de interesante, extrem de prețioase.

Să nu căutăm dar pe Baudelaire, pe Huysmans, pe L. Tailhade, pe Mallarmé, pe Gide, pe Marcel Proust sau Paul Claudel — nu-l vom găsi desenați esteticeste, tot atât de caracteristic precum i-a desenat plastic André Rouvère, care a cedat d-lui Fundolanu „măștile”. Ahea dacă sunt scoși din haos Charles Mauras, Francis Jammes (care de altfel vorbește singur despre sine) Remy de Gourmont — și într’adevăr minunat evocați (pentru că d. Fundolanu a fugit de data asta dintre cărți) Verhaeren și Maeterlinck.

Nerăbdător și intolerant, d. Fundolanu nu vrea să vadă din autori decât ceea ce-i convine, sau ca să vorbim mai decent : ceea ce corespunde sensibilității sale și celace poate astfel, pe această cale pasională, duce până la creier — care și el bietul, asemenea unei lanterne electrice, nu se aprinde astfel sus pe umeri, decât dacă d. Fundolanu, mai jos, a binevoit să-l întoarcă butonul.

Dare ceea ce constituie valoarea și deliciul cărții: găsim pretutindeni, ca pe Dumnezeu în natura pantelștilor, pe d. Fundolanu în toți autorii pe care-l prezintă. Dacă am voi să fim răutăcioși și am scrie că, dimpotrivă, toți autorii se găsesc în d. Fundolanu, am greși — întrucât suntem convinși că mulți din ei au mult mai multe clape decât sunt necesare celor cinci degete ale sensibilității d-lui Fundolanu.

Din acest punct de vedere, cititorul care a intrat în cartea d-lui Fundolanu, să fie sigur că se găsește numai între prietenii autorului. N’a fost tolerat nici un inamic — nici măcar un autor indiferent. Pentru un critic care operează cu un scalpel atât de prețios ca *instinctul estetic*, oraniul, cu toate accesoriile lui logice, nu mai e bun la nimic — ba e chiar dăunător precum vom vedea îndată — inamicii nu sunt buni nici măcar ca element de contrast — și în 219 pagini se bucură, chiuș și zburdă o siguranță critică o suficiență — să spunem cuvântul — o îngâmfare care nu tolerează măcar bănuiala că ar exista și alte valori — fie și de sensibilitate!

Am avut femei în poezia lirică, foarte multe, avem și prozatoare, avem reprezentante chiar în poezia dramatică — în critică n’am avut decât pe Isabela Sadoveanu, și aceea încă suferind de prea multă logică.

D. Fundolanu este singura femeie reală în critica română¹. Cititorul nu trebuie să se simtă dar jignit de nervozitățile

d-lui Fundolanu. Sub insultele unei femei ireamătă totdeauna o inimă vie — și insultele cele mai nemeritate își au totdeauna justificarea lor proprie, adâncă.

Contrariul tot atât de adevărat: iubește prin iubirea lui de mai de mult — și numai o femeie ar fi putut scrie atât de sincer — fără a-și compromite inteligența — „cine e prietenul lui Theophile Gautier e fără contestă prietenul nostru”.

Își dă seama cititorul ce rezultate critice poate crea o astfel de structură psihică, pusă în funcție de logică?...

E de ajuns să citim prefața în care d. Fundolanu vrea să arate că volumul său asupra câtorva autori moderni din Franța, e o urmare firească a unor studii de literatură română. „Citești (adică citește d. Fundolanu) pe francezi ca pe niște scriitori naționali mai mari, bucată dreaptă din tradiția noastră” și deci regretul firesc că: „nu putem scri în franceză, cece ar fi singura conduită logică” (vom vedea mai jos că d. Fundolanu e logic cu sine).

E totuși aci o problemă extrem de interesantă, care ar trebui să preocupe odată pe cineva dintre noi, lămurindu-se și lămurindu-ne mai mult decât într'o prefață.

Nu e locul să arătăm acum opinia noastră. Voim să accentuăm doar nedumerirea care naște din înseși rândurile d-lui Fundolanu. Căci iată ce găsim îndată: „E dureros faptul că singurul nostru scriitor genial (Eminescu) a înmugurit în alt copac, în alt con, decât cel în care îndobțește literatura noastră s'a desfășurat *Dar asta nu schimbă cu nimic așezarea problemei*” — Ea o schimbă întru totul, căci în definitiv ce valoare are pentru un judecător de artă o anumită cultură — să zicem franceză — când „singurul nostru scriitor genial” a trecut, de mână cu Meffistofele prin grădina Marthel spre Gretchen... Acest *geniu*, e în definitiv centrul de gravitate al construcțiilor noastre ideale: a acelor care justifică existența prin rațiunea estetică a universului!...

Eminescu, a iubit sub teiul lui Lenau — putea iubi între trestie și iadene, în umbra pagodelor chineze sau în isba lui Gogol...

Și ne doare că d. Fundolanu fuge de sine confundând cultura cu estetica — și-și închipuie că a pus o temelie solidă cu acest adevăr din *alt domeniu*: „cultura noastră a evoluat, și-a desenat o figură, o stare, a devenit o colonie — o colonie a culturii franceze”.

Nu vom mai analiza deci originea biologică pe care o vede d. Fundolanu în stărpiciunea noastră. Ne-ar duce prea departe, ne-ar duce prin „naționalitatea în artă” a d-lui A. C. Cuza (după I. Trivale, d. Fundolanu e al doilea evreu cuzist în literatura română) până sub zidurile cetății pline de sânge vărsat, a teoriei „raselor” lui Houston Steward Chamberlain.

Totuși pentru a liniști temerile d. Fundolanu îl putem asigură că în literatura română curge cel mai divers sânge, dela semit la mongol, și că avem astfel toate zările deschise înaintea noastră... Hazardul e de multă vreme cu noi — el ne-a arătat cel

puțin odată până azi, ou Eminescu, că vasul nostru chiar dacă e acostat la fărul francez, are altă menire...

Dar d. Fundolanu, dacă n'a putut înțelege toată literatura română, s'a înțeles pe alne. Eroarea sa critică poate fi un fecund adevăr estetic. Și acest lucru l'a spus singur atât de frumos: „Ne construim pe noi în măsura în care-i construim pe ceilalți și de aceea cartea despre zece scriitori poate să nu fie altceva decât biografia unuia singur...”

Nu voim să spunem că ceilalți critici ar fi mai puțini personali. Dar se prezintă mai decent — fac caz de adevărul obiectiv. Și d. Fundolanu pare că nu s'a pătruns încă de acest mare adevăr critic: hipocritia...

Am putea încheia aici?

Nu.

D-l Fundolanu e interesant și din alt punct de vedere.

F. ADERCA

Noapte de himere / ora e târzie ;
Zăa ce se-arată sand oflirea
Visului înflorit...
Iată cum făgia deasă de 'ntunerie
Moare sugrumată 'n taină — de
/lamină...

Balul tău feeric,
Noapte de himere, este pe sfârșit !

Iată cum petale mor, mor veștejite..
Măndrele costume,
— Petice postume —
Au murit de vis...
Ici, colo, un zâmbet—mugure sflos—
Moare de lumină ca într'an abis;
Iar o mască neagră, ce-a alunecat,
Îți arată—obrazul care-a fost fardat
Și acum-a-l trist și desfigurat...

Noapte de himere ! Balul tău feeric

Este pe sfârșit...
Zâmbetele-s flori care-au ofilit,
Gândurile toate — glume din tre-
/cut, —
Pământuri de confetti — care s'au
/plerdut...

Care-i vrăjitoarea — ființa nemi-
/loasă —
Ce făca să piardă toată feeria ?
O, — toate par acuma, par o ne-
/buloasă
Care-și poartă 'ntr'una tristă, ne-
/bunia...

Sand în urechi moartele ecouri
Dintr'un vis sfârșit..
Noapte de himere,
Balul tău feeric,
Balul a murit !...

ALEXANDRU BILCIURESCU

TEATRUL REGINA MARIA

„STRIGOLII“, trei acte

DE H. IBSEN

(Pretext pentru o scrisoare către un prieten)

Imi scrii, dragul meu, că urmărești cronicile mele dramatice din fundul provinciei tale, că ai avantajul de a nu pierde nici una din reprezentațiile care se dau în București, fără a te deranja din lotollu, și că ți se oferă pe deasupra și o judecată gata făcută. Dacă nu te ași cunoaște atât de simpatice lenes, adică pregătit pentru toate finele voluptăți ale artei, ți-ași spune că această formulare — până la constituirea ei — e una din plăcerile reale ale scriitorului despre lucruri de teatru.

Scrisoarea ta a venit la timp, spre a mă lega cu lanțuri plăcute, mai departe, de această pagină dramatică, pentru că îți mărturisesc, volam s'o părăsesc: „Strigoli“ lui Ibsen m'au făcut să perd o noapte și o jumătate de zi, socotind și tălmăcind — acum când alte preocupări își cereau cu severitate continuitatea. Ca să fiu conștientos cu mine însumi ar fi trebuit să cercetez opiniile criticilor mai de seamă ai lui Ibsen și înseși opiniile lui Ibsen asupra „Strigoilor“, dacă s'au exprimat vreodată asemenea opinii. Căci, desigur, ar fi copilăros să spun că vreau să descopăr pe Ibsen, numai de dragul unei cronici, și să osândesc cu același ușurință o întreagă instituție teatrală, cu director și administrator cu tot, și să vorbesc de rău pe unul din cei mai mari și mai simpatici actori ai noștri.

Știi că nu sunt greu de cap. (Unii imi spun chiar că sunt prea ușor).

De ce mi-a fost dar cu neputință să pricep limpede, dintr'odată, toată țesătura „Strigoilor“?... Poate sunt de vină prejudecățile lecturii, cred că o bună parte din vină o are și talentul extraordinar al d-lui Manolescu.

S'a spus că „Strigoli“ e intrucâtva tragedia modernă a lui Oedip, care ispășește păcate de care nu e vinovat. Dumnezeu a pedepsit uneori pe Israel „până la a șaptea epură“, iar la noi se spune că tatăl mănâncă agurida și fiulul i se sterpează dinții. Cel carl au crescut cu hașiiul metafizicel și au trecut puțin și la fizică vor aminti de legea repetițiunii lui Tarde — și prin urmare generațiile nu sunt în timp decât aceleași vibrațiuni care în spațiu crează eunetul, lumina și poategândirea. Inșăși doamna Alving mărturisește din primul act că suntem niște strigol ai celor care au trăit înaintea noastră, și nu numai în trupul dar și în sufletul nostru sunt idei, credințe, temeri și năzuințe de prezență cărora suntem noi înșine ulmiți.

Din atâtea puncte de vedere, ce minunate pagini s'ar putea scrie — s'au și scris poate, — iar unii dintre colegii cu cari m'am certat adesea în această pagină, nu vor lipsi dela datoria de a scri și de-ai înainte.

Dar dintr'o astfel de interpretare, unele personaje și unele scene rămân într'o complectă obscuritate. Nu pricepem pe Engstrand, care — în contrast cu familia Alving — ar fi putut fi într'adevăr un om moral și crea o căsnicie morală. Nu pricepem pe pastor care — din înfinit superioare motive dramatice — ar fi putut fi înlocuit cu un medic: acesta având implicit și caracterul de confident în tragedie! E fără nici un sens apoi acea rază de soare din ultimul act, care, dacă are menirea de a face contrastul cu decreptudinea fizică a lui Oswald, trebuia întrebuițată din primul act: creându-se un paradis al „râvnii de a trăi” în care un om ucis de tatăl său, încă din clipa concepțiunii, moare pe încetul.

Indoiala a venit dela ideea că Ibsen nu desorie niciodată suferințe omenești, numai pentru pateticul acestor suferințe: deasupra lor e o concepțiune morală — concepția invertită în creațiune estetică.

Care e concepțiunea morală a lui Ibsen, în „Strigoli”?... Să fim sănătoși?... Ajungem la sufletul desgustător de real al Reginei. Să fim abstinenți? Ajungem la puerilitatea pastorului. Să ne resemnăm? Ni se oferă infernul doamnei Alving...

Suăpărea, dragul meu, a venit dela două cuvinte, asupra cărora te rog să te oprești cu mai multă luare aminte. În actul II într'o scenă — care pare *pregătitoare* de evenimente — Pastorul și doamna Alving își impută:

D-na Alving. — *Și adevărul?...*

Pastorul. — *Dar idealul?...*

Toată piesa e clădită pe această antiteză.

„Strigoli” e o satiră sumbră, înnașuitoare — o satiră fără nioi o rază de soare. Oamenii n'au de ales, în viața lor, decât între aceste două infernuri: *adevărul*, care duce la descompunere (adevărul tatălui care a distrus un cămin, și un copil — după ce a încercat să descompue și pe alții) sau *idealul* care duce la insuficiența vieții pastorului *aliat în chip firesc cu fâșărnicia* lui Engstrand. Publicul ar fi trebuit să râdă cu hohote atunci când pastorul, îmbrățișând pe Engstrand, se duc să întemeze un cămin pentru marinari (de fapt un cabaret!) în cinstea consilierului Alving, omul cu „adevărul”, — cabaret, în care va trebui să-și lase virginitatea însăși fiica naturală a lui Alving, sănătoasa Regina...

Pârghia de balanță a piesei e scena dintre doamna Alving și Pastor din actul II: aci față în față stau o clipă, adevărul, descompunerea, idealul, ipocrizia. Cele două balanțe sunt: de-o parte Oswald, degeneratul, de cealaltă parte Engstrand în balanța căruia autorul aruncă la urmă în deridare și trupul înflorit al Reginei. Raza de lumină pe fruntea lui Oswald e humor, de cel mai groaznic humor e și chemarea către „soare” a aceluiși...

Ibsen a scris „Comedia Iubirii”, — e îngrozitoare, deși se râde, „Strigoii” — satiră care ar fi putut fi intitulată „comedia strigoilor” e tot atât de îngrozitoare, deși nu se râde!...

Nu ni se sugerează nici un mijloc de scăpare: suntem iremediabil osândiți. E un pesimism ireductibil — de o rară măreție estetică.

Am fi voit ca Oswald să fie un mare pictor. Ibsen n-ar fi exagerat. Spirochetul lui Chaudin, ca și bacilul Koch au extraordinare însușiri artistice — e poate singura noastră scăpare: o știi aceasta tu, care deși întins în fotoliu, cu un picior uols și o inimă capricioasă, orezi pe câteva portative o lume de sunete dincolo de moralitățile și adevărurile noastre.

F. ADERCA.

P. S. — Pricipi care cât e de vinovată direcția care a încredințat rolul doamnei Alving și al Pastorului unor actori obșcinoși?

Pricipi care cât e de vinovat d. Manolescu?... E o balanță extraordinară de desproporționată — cu cât e mai mare, cu atât e mai rău!

E de altfel vina de care s'a făcut vinovat și actorul Meisl și deci, probabil, până azi, toate teatrele europene

F. A.

CRONICA ARTISTICĂ

N. DELAVRANCEA-DONA, OLGA GRECEANU și NINA ARBORE.

Din pricina colorației lui reci, brutale și discordante, peisajul românesc în cea mai mare parte este inaccesibil pictorilor iubitori de armonie.

Vorbind de expoziția lui Neoului Constantinescu, pe care îi secoteam un pictor exclusiv român atât prin ideologia sa picturală cât și prin realizări, spuneam că pictura lui obține o sintesă a peisajului nostru prin dezvoltarea celor două elemente caracterizante: fuga distanței și cerul. Ori omni aceste elemente sânt atenuate în cruzimea lor de culoare prin pătura intermediară de aer, ele pot căpăta o armonie completă în al cărei proces de re-

dare nu s'amenințate să-și piardă atmosfera locală caracteristică. Decât, atunci, primul plan trebuiește sacrificat. Neculai Constantinescu îl sacrifică mai totdeauna printr'un sistem special de construcție, sistem care obligă — și aici e meritul pictorului — de a privi numai partea importantă a tabloului: fundul unde zarea se îmbină cu cerul.

În rezolvarea unei probleme inverse, renumitul nostru pictor Ștefan Popescu, a fost obligat să suprimă complet caracterul românesc al peisajului, și numai cu acest preț a putut realiza armonii de culoare, pe un desen precis, în primul plan. În schimb, Ștefan Popescu neglija fundul.

Acestea însă se referă numai la cele două anotimpuri de colorație aspră: primăvara și vara, căci toamna, uniformă în colorație și în căldură, oferă din chiar primul plan subiecte de armonioase lucrări cărora să nu le lipsească nici atmosfera locală.

În expoziția deschisă de d-na *Delavrancea-Dona* la Atheneu, inconvenientele unora și avantajele altora dintre cele patru anotimpuri înregistrate în țara noastră, se văd destul de limpede. Un temperament inclinat așa de mult spre armonizare trebuia să se rosimă de brutalitatea culorilor de vară, căud nu voia să se îndepărteze de atmosfera locală.

În „toamnele” sale însă, d-na *Dona* dacă nu aduce un clișeu cu totul propriu, distilează în schimb printr'un suflet liniștit tot potopul de jăratec al toamnei și-l reduce la câteva tonalități ușoare și conținute din a căror perfectă armonizare știe să scoată nu numai un echilibru de lumină ci și o atmosferă justă.

E acolo finețe de sentiment și de penel și mult, foarte mult adevăr, calificăți greu de adunat la un loc în desvoltarea unui motiv așa de întrebunțat și pe care pictorii de calbru mic au avut grije să-l banalizeze tot pe atât pe cât au banalizat fetele de janson sunetul pianu'ui.

Am început înadins cu această latură a picturii d-nei *Dona* pentrucă ea ne face să o considerăm, ca și pe Neculai Constantinescu, o energie artistică indigenă și ivirea ei o salutăm cu toată bucuria pe care ne-o dă mersul evident spre o pictură românească.

Dar talentul d-nei *Dona* se prezintă într'o mai completă formă în acele naturi moarte unde armonizarea unei colorații blânde și oarecum manierate cu sufletul static al firei, duc la efecte de un rafinament tot pe atât de modern pe cât de modernă este factura construcției sale preferite în care, linia își topește precizia între cele două tonuri ce o despart infuzându-le unul într'altul. Tablourile de interior sânt în deosebi de folosite de pe urma acestui fel de tratare. El clădește într'o neprecizie care încălzește culoarea și dă umbrei o moliciune grea și impresionantă.

Pe desenul delicat, pe atitudinile bine prinse și expresive în staticismul lor, colorația oarecum sombră a d-nei *Dona* dă o impresie de liniște și stăpânire care-i garantează, desigur, o rodnică activitate artistică, dar care e și o mare surpriză pentru noi.

deprinși să vedem femeia în pictură totdeauna în extreme, fie în exces de dulceață, fie în exces de brutalitate.

De pildă d-na *Olga Greceanu*, un exemplu din a doua categorie și care expune la „Mozart”

Modernistă mai mult decât modernă, d-sa folosește o vigoare excesivă în toate uleiurile. Această mare calitate e însă întunecată de o forțare supărătoare a notei moderniste în culoare ca și în derogările dela desen și cum viața launtrică a subiectelor — expresivitatea, caracterul — lipsește, nu putem vedea în d-sa, de-o cam dată, decât o tehniciană abilă care știe să-și ascundă la prima privire toate lipsurile sub trăsătura largă, degajată și sigură a penelului. Că într-o parte din ceea ce face d-sa să ar putea descoperi oarecari calități decorative, cum ar fi reducerea planurilor și lipsa de relief, e o simplă întâmplare probabil. Majoritatea celorlalte lucrări desmint existența unei intențiuni de acest fel.

Cu toate astea nimic nu exclude posibilitatea unor opere viitoare de bună calitate. Cele câteva aquarele expuse fac dovada unui talent înclinat spre echilibru, armonie și caracter. Cum calitățile tehnice le are, îl mai rămâne d-nei Greceanu să vadă acela ce vrea să facă și să facă ceea ce vede pentru ca să treacă definitiv puntea dela dilettantism la artă.

Colega d-sale de expoziție, d-ra *Nina Arbore* îl poate fi un exemplu. Cu cele câteva bucăți noi, din anul acesta, d-sa dovedește acela ce anul trecut n'a putut dovedi c'o expoziție întreagă. D-ra Arbore este o pictoriță și-și are o personalitate care se menține. Pictura d-sale pământie și fezandată are în ea tot acela ce poate caracteriza un talent, începând cu desenul și culoarea proprie și sfârșind cu o admirabilă caracterizare a personajilor.

Languroșii ochi ai lui V. Demetrius, privirea perversă și nervoasă a d-rei S. și figura vicleană a lui B.-P. sânt realizări, cari fac cinste autoarel și afirmă nu numai un simplu progres, dar, precum am spus, un salt frumos, definitiv și hotărâtor dela dilettantism la artă.

VICTOR ION POPA,

Critica științifică. — Din dorința meritoasă de a ne instrui și orienta urmărind cu interes articolele de critică științifică din *Viitorul* ale tânărului nostru confrate d. Scarlat Struțeanu. Deși nu ne-au satisfăcut în totdeauna sau niciodată, mărturisim că ni-au inspirat totuși o mare admirație pentru rigurositatea metodelor științifice. Aplicare de doi oameni deosebiți, ele dau rezultate identice. Posezând toate cele șapte originalități indispensabile, pentru d. Struțeanu ca și pentru d. M. Dragomirescu, d. M. Sorbul e un „geniu total” de măsura lui Shakespeare, pe când, împodobit numai cu cinci originalități d. Talaz, de pildă, e un „geniu parțial”; posedând doar câteva „originalități” minore, pentru d. Struțeanu ca și pentru d. Dragomirescu, scrierile dela *Sburătorul* nu-s vrednici de nici o serioasă considerație a criticii științifice.

Asistent la Universitate al d-lui Dragomirescu, tânărul nostru confrate poate duce geanta magistrului cu listele de prezență a studenților; pentru demnitatea lui umană, credem că e tot ce-i duce. Deaceia identitatea rezultatelor metodelor științifice ne umple de o adevărată stupeoare, ca în fața unui miracol, — pe noi, care suntem deprinși cu varietatea indefinită a părerilor în materie de literatură. Lecția ce ni se dă e, în adevăr, magistrală. E drept că ceiace prevalează până acum în critica științifică era mai mult identitatea rezultatelor; metodele înseși ne scăpau ca ceva prea subtil și insesizabil. Abia ultimul articol al d-lui Struțeanu (*Viitorul*, 10, Februarie) asupra d-lui Brăescu ne proiectează o lumină asupra cel puțin uneia din metodele criticii științifice.

Citând din prefața volumului *Maiorescu Boșan*: „Decât *„Legea progresului”* n'a scris nimic mai bun autorul *Momentelor* etc.” d. Struțeanu s'a prins în echivocul frazei, posibil numai celui ce n'a citit nici pe Caragiale, nici pe Brăescu. Crezând deci că *„Legea progresului”* e a lui Caragiale și nu a lui Brăescu, exclamă: „Stai pe loc, Caragiale! Ai avut noroc că ai scris *Legea*

progresului una din cele mai puțin bune dintre schițele tale și ca e vorba acolo de un colonel și de un caporal, căci altminteri erai deci pierdut.”

! Critica științifică permite deci d-lui Struțeanu să declare că admirabila schiță a lui Brăescu *„Legea progresului”* e a lui Caragiale, și s'o proclame cu gravitate „ca pe una din cele mai puțin bune ale lui” — ca și cum ar fi citit-o. Și apoi, insistând, nu-l împiedică să adauge mai departe: „Deaceia singura schiță cu adevărat cazonă a lui Caragiale, *„Legea progresului”*, deși este inferioară cu mult *Telegramelor* sau d-lui Goe, dar prin individualizare a devenit poezie, ceiace n'a reușit d. Brăescu!” Iată deci că *„Legea progresului”* a devenit poezie prin individualizare, ceiace n'a reușit d. Brăescu — deși *„Legea progresului”* este a d-lui Brăescu și nu a lui Caragiale: — adică iată-l pe d. Brăescu combătut cu propria lui operă, considerată ca fiind a lui Caragiale! E rezultatul miraculos la care ajunge critica științifică. De douăzeci de ani ti caut cu răbdare metodele: lipsa de conștiință literară este, desigur, unul dintre ele. Sub aceste auspicii, părerile d-lui Struțeanu asupra d-lui Brăescu nu mai au nici o importanță, fiind de o egală calitate științifică. Ceiace e mai paradoxal e că d. Struțeanu a scris și o teză de doctorat despre Caragiale, aplicându-i, desigur, aceleași metode științifice. Dar asupra acestei chestiuni vom mai reveni.

E. L.

Ioan Slavici. *Inchisorile mele*. — Sub acest titlu, localizat după un titlu celebru, și cu o copertă ilustrată cu ospiciul filantropic dela Văcărești, d. Ioan Slavici își povestește amintirile din închisoare. Se știe că d-sa n'a avut ocazia „plumbii” venețieni sau mizeriile dela Salzburg din cauza urii dominației streine; din potrivă, pactuarea cu streinul l'a dus în fața curților marșiale ale țării sale. *Inchisorile* nu pot fi deci decât o falsă replică a celebrelor memorii ale pa-

triotului italian. Confuziunea nu e posibilă; nu orice închisoare e un martiriu. Cartea nu ne aduce niciun fel de lumină asupra variațiunilor politice ale tristului ei autor; în definitiv, simți totuși că numai nevoia materială l'a aruncat de partea lui Mangra, după o activitate patriotică de câteva decenii; tot nevoia l'a făcut în timpul ne-uraltității să scoată cu bani austeriaci ziarul „Ziua”, și, în urmă, să colaboreze, sub ocupație, la „Gazeta Bucureștilor”. Singura dovadă invocată a nevinovăției sale e mod citarea răsplății dela inamic. În adevăr, să te vinzi pentru 50 de lei de articol! Nici Iuda nu s'ar fi mulțumit cu atât. Lipsită de orice interes literar, din cauza stilului prolix și anacronic, și aproape chiar de orice interes documentar, cartea — ca și tot ce a făcut autorul ei de vre-o zecă ani încoace — pornește din aceeași tragică nevoie materială. Nu reținem din ea, ca epilog decât seninătatea resemnată cu care autorul amintește, metodic de oricâteori vreun trecător îl scuipa pe stradă. Printre cei ce au făcut din tristul bătrân o scuipătoare națională menționăm și pe d-nii N. Iorga și Ion Grădișteanu.

E. L.

Al noștri — aiurea. — Mărioara Ventura a fost numită membră a Comediei Franceze.

Un ziar literar (Il putem numi e „Adevărul Literar”) nu mai poate de bucurile și punându-și la piept o cocardă tricoloră, admiră succesul „temperamentului românesc”.

Membru al Comediei Franceze mai este și de Max, care deasemenea onorează temperamentul nostru (de Max e ovrei) — și mai sunt prin străinătate câțiva învățați printre cari... dar nu mai cităm, ca să nu ne facem „temperamentul” de răs, întru cât sunt mai toți ovrei,

Voim să spunem că onoarea se referă numai la domnișoara Mărioara Ventura.

În ce ne privește — trebuie să fim melancolici și dezamăgiți.

Dezamăgiți, că domnișoara Mărioara Ventura, care vre-o câțiva ani s'a bucurat la noi de adevărate triumfuri, ne-a părăsit — nu știm pentru ce — disprețuind sau numai depreciaud „temperamentul” nostru.

Melancolici trebuie să fim, pentru că viața noastră românească nu oferă încă o rezonanță suficientă, artistică, atâtor inși cari ne părăsesc, unii pentru opera dela Viena sau Milano, alții pentru expozițiile dela Paris și Comedia Franceza.

E mai inteligent să facem tăcere în jurul unor astfel de „succese”...

F. A.

Războiul mediocrităților. — Apăruse „Adevărul literar”: toată lumea năvălise, căci fusese anunțat cu toate sursele a două ziare populare. Deci, tirajul colosal. În ce privește materialul, un nume cunoscut era totdeauna *asezonat* cu o grădiniere întreagă de zarzavaturi. Se poate spune oare că a făcut un serviciu literaturii, aducând noi cititori? Nu Cititorii de literatură — aceia care sunt — sunt același, și singurul fapt demn și onest, e să le dai lucruri cât mai bune.

Apoi a apărut iar „Flacăra” cu — vorba cronicarului cămbovițean — 7 milioane de cititori. Aceiaș calitate literară — plus o serie de anecdote și calambururi. Dintr'o lovitură s'au dat două lovituri: a scăzut tirajul „Adevărului literar” și al „Furnicilor”.

Dar „Adevărul literar” nu se dă bătut: anunță că va apare în 10—18 — 38 de pagini, în culori cu... 1 leu exemplarul.

Creдем că „Flacăra” se va da bătută...

Și între timp acei câțiva scriitori, cu inima și cu mintea, — se uită în jur îngroziți la diluviul de maculatură care crește, care crește.

F. A.

CENTRALA „MISSIK”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

• 41, STRADA LIPSCANI, 41 •

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110
 In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
 Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
 Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
 Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimole noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

••• Prețuri mai eține ca oriunde •••

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :

produse ale

BOMBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

cari se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIK

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrică —

STR. POPA-TATU, 45